

УДК 657.24-048.78/631.11

ХОМОВИЙ С.М., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

2serik2@mail.ru

СУЧАСНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ДОКУМЕНТООБИГУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті розкрита суть сучасного процесу документування в сільськогосподарських підприємствах та окреслені основні шляхи його оптимізації. З'ясовано основні нормативно-правові акти що регулюють процес документування господарських операцій на підприємствах. Описано основні складові ефективного документообігу. Порівняно основні бухгалтерські програми що використовуються в Україні та закордоном для ефективного аналізу первинної документації. Зроблено аналіз теперішнього стану рівня автоматизації сільськогосподарських підприємств Кам'янець-Подільського району та запропоновано шляхи його покращення через застосування моделі Блатова.

Ключові слова: первинні документи, документообіг, автоматизація документообігу, електронний документ, модель автоматизації бухгалтерського обліку.

Постановка проблеми. Наукове обґрунтування і оперативне управління виробництвом сільськогосподарських підприємств потребує бездоганної системи інформації, її своєчасного аналізу, та прийняття на цій основі оперативних і правильних управлінських рішень [2]. Недостатньо продуманий рух первинних документів на підприємствах спричиняє зволікання у їх виконанні та знижує ефективність праці управлінського апарату. Тому раціональній організації документообігу слід приділяти особливу увагу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням організації документування присвятили свої праці такі учені як М.Г. Белов, В.О. Орлов, В.Г. Горелкин, М.К. Козуб, Г.Г. Жуйков, Н.І. Иванов, Г.Г. Кірейцев, С.С. Кромін та ін. Значний внесок у створення принципів документування зробили зарубіжні вчені Д. Тапскотт, К. Другі, Е. Хелльмунд і Х. Клауке. Проблеми автоматизації документування досліджували М. Бортник, І. Ємець, В. Палій, Я. Соколов та інші вчені.

Проте, як показує практика, значна кількість сільськогосподарських підприємств мають низький ступінь організації первинної документації та більшість операцій виконують за допомогою найбільш простих комп'ютерних програм або вручну.

Метою і завданням дослідження було висвітлення основних особливостей формування первинних документів, що використовуються на сільськогосподарських підприємствах та дослідження ефективності їх використання в сучасних інформаційних системах бухгалтерського обліку.

Матеріал і методика дослідження. У процесі наукового дослідження було використано низку методів, серед яких найважливішими є: загальнонаукові методи дослідження (системний підхід – за дослідження теоретико-методологічних основ документування; наукової індукції та дедукції – за побудови оптимальної моделі первинного обліку в автоматизованих системах; просторового, економічного, статистичного і соціологічного аналізу – для дослідження процесу документообігу підприємства; метод порівняння і синтезу – для виявлення особливостей практичності використання первинної документації).

Результати дослідження та їх обговорення. Проведені дослідження показали, що організація первинного обліку на сільськогосподарських підприємствах потребує удосконалення, оскільки первинні документи, що відображають господарську діяльність аграрних формувань у більшості випадків складаються із значними порушеннями, що часто призводить до викривлення облікової інформації та втрати її цінності. Юридична повноцінність і достовірності інформації, яку використовує бухгалтерський облік, заснована на документальному підтвердженні кожного господарського факту, що відбивається на його рахунках.

Бухгалтерський документ – це письмове свідоцтво певної форми і змісту, яке містить відомості про господарську операцію і є доказом її здійснення. Спосіб оформлення господарських операцій документами називається документообігом – це важливий елемент методу бухгалтерського обліку, оскільки слугує для первинного спостереження за господарськими операціями і є обов'язковою умовою для відображення їх в обліку. Його організація на підприємстві покладена на головного бухгалтера.

Порядок документального оформлення господарських операцій та вимоги щодо складення документів регламентуються статтею 9 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні».

Обов'язковими реквізитами всіх бухгалтерських документів, що містять інформацію про господарську діяльність підприємства є: назва документа; дата і місце складання; назва підприємства, в якому складений документ; зміст, обсяг та одиниці виміру господарської операції; посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції та правильність її оформлення; особистий підпис (або інші дані) особи, яка брала участь у здійсненні господарської операції. Відсутність хоча б одного з наведених реквізитів робить первинний документ юридично недійсним, а здійснену господарську операцію за ним – незаконною.

Документообіг в організації здійснюється у вигляді потоків документів, що циркулюють між пунктами обробки (керівниками установи, підрозділами, спеціалістами) та пунктами технічної обробки самих документів. Головними вимогами, що сприяють конструктивній роботі підприємства, до потоків документів є: 1) рух документів має виключати непрямі маршрути; 2) принцип однократного перебування документа в одному структурному підрозділі чи в одного виконавця; 3) різні операції з оброблення документів слід виконувати паралельно, щоб скоротити час перебування у сфері діловодства та підвищити оперативність виконання; 4) за проектування раціональних документопотоків в організації повинні складати схеми руху основних груп та видів документів [3]. Це дозволяє встановити раціональні маршрути руху та етапи обробки документів.

Велике значення у викладенні вимог до бухгалтерських документів має уніфікація та стандартизація документів. Вони забезпечують широту використання, можливість широкого опрацювання на ПЕОМ.

Обчислювальна техніка суттєво підвищує якість обробки первинної документації. При цьому застосування комп'ютерів змінює зміст та організацію праці облікового персоналу: зменшується кількість ручних операцій з обробки первинних документів, систематизації облікових показників, заповнення реєстрів та звітних форм. Облікова праця стає більш творчою та спрямованою на організацію і удосконалення облікового процесу.

Серед Західних програм бухгалтерського обліку найбільш відомими є: Vaan ERP, Oracle Application Axapta 4.0, SyteLine, mySAP Business Suite, Maconomy, MFG/PRO, Microsoft Dynamics AX/NAV, iScala, Oracle E-Business Suite та ін. [5]. Недоліками даних програмних розробок є висока вартість впровадження та обслуговування. Програмні продукти Microsoft Dynamics AX/NAV дуже важко адаптувати до законодавства України. Серед вітчизняних розробок найбільш розповсюдженими є 1С:Бухгалтерія, Галактика та Парус.

Впровадження даних програмних продуктів дає змогу сільськогосподарським підприємствам України не тільки вести облік операцій виробничої діяльності та своєчасно приймати управлінські рішення, але й створити інформаційну систему, яка дозволить аналізувати роботу всієї установи.

Комп'ютеризація бухгалтерського обліку передбачає ведення електронного первинного документування господарських операцій. Електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних [1]. Його статус закріплений Законом України «Про електронні документи й електронний документообіг», та зазначено, що: „юридична сила електронного документа як доказу не може заперечуватися виключно на підставі того, що він має електронну форму”.

До обов'язкових реквізитів електронних документів, окрім зазначених, належить електронний підпис, який використовується для ідентифікації автора електронного документа іншими суб'єктами електронного документообігу з метою надання документу юридичної чинності [4].

Дослідження особливостей ведення документообігу основних сільськогосподарських підприємств, що знаходяться у Кам'янець-Подільському районі Хмельницької області, визначило існування певних проблем у площині автоматизації обліку. Так, близько 50 % підприємств досліджуваної сукупності мають лише частково автоматизований процес обліку (автоматизовані окремі ділянки обліку), 33 % підприємств здійснюють всі облікові операції вручну, і тільки один з досліджених нами об'єктів має повністю автоматизований процес обліку (табл. 1).

Таблиця 1 – Рівень автоматизації облікового процесу с.-г. підприємств Кам'янець-Подільського району в 2014 р.

П/п	Підприємство	Рівень автоматизації облікового процесу	Програма що використовується
1	ПАТ «Авіс»	Повна автоматизація	1С: Бухгалтерія 8.0 для України
2	ТЗОВ «Нібулон»	Часткова автоматизація	1С: Бухгалтерія 8.0
3	СТОВ «Мрія»	Часткова автоматизація	1С: Бухгалтерія 7.7. (базова версія)

4	ТОВ ім. Шевченка	Часткова автоматизація	Галактика
5	ТОВ «Іскра»	Ручний облік	-
6	СП «Незалежність»	Ручний облік	-

Згідно з даними таблиці 1, найбільш розповсюдженими інформаційними технологіями, що сьогодні застосовуються підприємствами в сільському господарстві, є програма 1С: Бухгалтерія різних версій. Вона надає можливість формувати первинні документи, здійснити їх синтетичний та аналітичний облік, формувати бухгалтерські проводки, головну книгу, оборотну та деякі інші відомості.

Використання обчислювальних машин із середини ХХ століття привело до широкого використання у бухгалтерії різних методів і моделей, що сприяли покращенню ефективності праці працівників, в тому числі й у сфері документообігу.

Для удосконалення процесів документообігу сільськогосподарських підприємств в комп'ютерному середовищі, найбільш ефективним, на наш погляд, буде використання моделі М.О. Блатова. Ним було сконструйовано спеціальну модель усіх можливих видів документообороту в господарстві, які дозволяють відображати подвійний запис операцій (рис. 1).

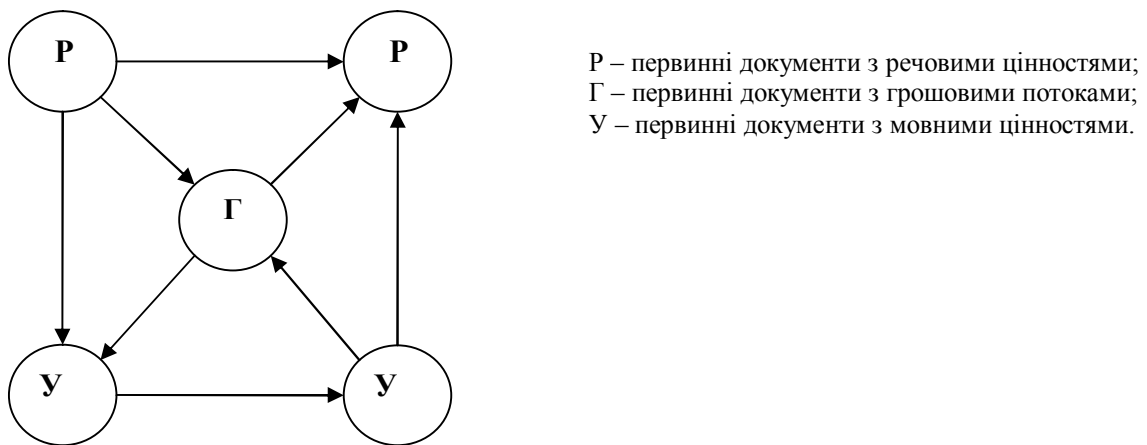

Рис. 1. Застосування моделі М.О. Блатова у документуванні господарських операцій сільськогосподарськими підприємствами.

Економіко-математичне моделювання в управлінні підприємством [Електронний ресурс] – режим доступу: http://pidruchniki.com/15800119/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/ekonomiko-matematichne_modelyuvannya_upravlinni_pidpriyemstvom.

Для підвищення ефективності обігу первинних документів доцільним також є: 1) використання тільки тих інформаційних систем, що пройшли широку апробацію та користуються попитом на ринку інформаційних технологій; 2) проведення обов'язкового навчання персоналу з основ формування первинної документації у програмних продуктах, що плануються використовуватися; 3) здійснення конкретизації вимог та пропозицій з автоматизації документообігу облікових робіт.

Конкретизація вимог та пропозицій з автоматизації облікових робіт, на нашу думку, має бути викладена у окремому положенні, складеному спеціально створеною комісією у складі: керівника підприємства, головного бухгалтера, відповідних фахівців з використання програмного продукту. Дане положення має бути додатком до документів, що висвітлюють основи організації бухгалтерського обліку на підприємствах.

Поєднання запропонованих підходів у документообізі дозволить досягти очікуваного ефекту від використання автоматизації облікового процесу на підприємствах сільськогосподарської галузі та забезпечить їх ефективну організацію, коректну роботу програмного забезпечення та відсутність проблем з комп'ютерною грамотністю персоналу облікової служби.

Висновки. Правильно поставлений електронний документообіг дозволяє ефективно вирішувати широкий спектр завдань, що стоять перед кожним аграрним підприємством, яке прагне до оптимізації трудових витрат: скорочує операційні витрати на управління, прискорює прийняття рішень, знижує непередбачені витрати, підвищує якість роботи з іншими підприємствами та ефективність управлінської роботи.

Перспективами подальших досліджень розглянутої тематики є оптимізація робочого персоналу підприємства під особливості запропонованої моделі у окремо взятому сільськогосподарському підприємстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бенько М.М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку: монографія / М.М. Бенько. – К.: КНТЕУ, 2010. – 335 с.
2. Друри К. Управленческий и производственный учет: учебник / К. Друри; пер. с англ. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 573 с.
3. Євдокимов В.В. Корпоративні інформаційні системи: проблеми впровадження та аналіз ефективності / В.В. Євдокимов. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Npkntu_e/2009_16_1/stat_16_1/38.pdf Титул. з екрану. 10.10.2010.
4. Тапскотт Д. Електронно-цифрове об'єднання / Д. Тапскотт. Пер. с англ. – К.: Рефл-бук, 1999. – 432 с.
5. Potter P. Automated Accounting Systems and Procedures Handbook / P. Potter, A. Douglas. – New York: John Wiley & Sons, 1991. – 562 p.

REFERENCES

1. Ben'ko M.M. Informacijni systemy i tehnologii' v buhgalters'komu obliku: monografija / M.M. Ben'ko. – K.: KNTEU, 2010. – 335 s.
2. Druri K. Upravlencheskij i proizvodstvennyj uchet: uchebnik / K. Druri; per. s angl. – M.: JuNITI-DANA, 2002. – 573 s.
3. Jevdokymov V.V. Korporatyvni informacijni systemy: problemy vprovadzhennja ta analiz efektyvnosti / V.V. Jevdokymov. [Elektronnyj resurs] – Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Npkntu_e/2009_16_1/stat_16_1/38.pdf Tytul. z ekranu. 10.10.2010.
4. Tapskott D. Elektronno-cyfrovoe obshhestvo / D. Tapskott. Per. s angl. – K.: Refl-buk, 1999. – 432 s.
5. Potter P. Automated Accounting Systems and Procedures Handbook / P. Potter, A. Douglas. – New York: John Wiley & Sons, 1991. – 562 p.

**Современность и пути улучшения документооборота в сельскохозяйственных предприятиях
С.М. Хомовой**

В статье раскрыта суть современного процесса документирования в сельскохозяйственных предприятиях и намечены основные пути его оптимизации. Выяснены основные нормативно-правовые акты, регулирующие процесс документирования хозяйственных операций на предприятиях. Описаны основные составляющие эффективного документооборота. Сравнены основные бухгалтерские программы используемые в Украине и зарубежом для эффективного анализа первичной документации. Сделан анализ нынешнего состояния уровня автоматизации сельскохозяйственных предприятий Каменец-Подольского района и предложены пути его улучшения путем применения модели Блатова.

Ключевые слова: первичные документы, документооборот, автоматизация документооборота, электронный документ, модель автоматизации бухгалтерского учета.

Надійшла 12.05.2015 р.